

на волі, але, на жаль, права і законні інтереси неповнолітніх засуджених не завжди дотримуються і реалізуються.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Конституція України: із змінами, внесеними Законом України від 8 грудня 2004 р. № 2222-IV. К.: Велес, 2008. 48 с.
2. Кримінально-виконавчий кодекс України: Закон України від 11.07.2003 № 1129-IV. URL. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1129-15?find=1&text=виховні#w12> (дата звернення 27.04.2020 р.)
3. Курс кримінально-виконавчого права України. Загальна та Особлива частини: навч. посіб. 2-е вид. переробл. та доп. / О. М. Джужа, В. О. Корчинський, С. Я. Фаренюк, В. Б. Василець; за заг. ред О. М. Джужи. К.: Юрінком Інтер, 2002. 448 с.
4. Меретуков Г. М., Упоров И. В., Кашоїда В. В. Конституционные права осужденных к лишению свободы. Краснодар: Юрид. ин-т МВД России, Кубанский социально-экономический ин-т, 2001. 184 с.
5. Осауленко О. І. Конституційні основи формування змісту та системи правового регулювання статусу засуджених до позбавлення волі та їх втілення в законодавстві України (загальнотеоретичні питання): дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.02. К., 1997. 204 с.

О.М. Гумін

завідувач кафедри кримінального права і процесу
Навчально-наукового інституту права,
психології та інноваційної освіти
Національного університету «Львівська політехніка»
д.ю.н., професор

М.М. Куць

студент групи ПВ-35
Навчально-наукового інституту права,
психології та інноваційної освіти
Національного університету «Львівська політехніка»

ЗАСТОСУВАННЯ ЕЛЕКТРОННИХ ДОКАЗІВ В СУДАХ: ПРОБЛЕМАТИКА ПИТАННЯ

Із появою нових технологій з'являються нові способи зберігання, накопичення інформації, якими користується суспільство на даному етапі розвитку. Деякі нововведення з'явилися відносно недавно – в 2017 році. У трьох процесуальних кодексах (ЦПК, ГПК та КАСУ) з'явилася нова категорія – електронні докази. У Кримінальному процесуальному кодексі України і в Кодексі України про адміністративні правопорушення їх визначення відсутнє.

Саме поняття «електронні докази» з'явилося у 70-х роках ХХ століття, від початку появи так званих машинних документів. У світовій практиці існує термін data message. За ст. 2 Типового закону про електронну торгівлю від 2007 року, рекомендованого Генеральною асамблеєю ООН, він визначається як інформація, що підготовлена, відправлена, отримана або збережена за допомогою електронних, оптичних або аналогічних засобів, включаючи електронний обмін даними, електронну пошту, телеграф або факс [7].

Для того щоб встановити значення в сучасному праві України, необхідно звернутися до Господарського кодексу України, де передбачено таке визначення: ч. 1 ст. 96 Господарського процесуального кодексу України встановлює, що електронними доказами є інформація в електронній (цифровій) формі, яка містить дані про обставини, що мають значення для справи, зокрема, електронні документи (в тому числі текстові документи, графічні зображення, плани, фотографії, відео- та звукозаписи тощо), веб-сайти (сторінки), текстові, мультимедійні й голосові повідомлення, метадані, бази даних та інші дані в електронній формі. Такі дані можуть зберігатися, зокрема, на портативних пристроях (картах пам'яті, мобільних телефонах тощо), серверах, системах резервного копіювання, інших місцях збереження даних в електронній формі (в тому числі в мережі Інтернет) [4].

Речові та електронні докази оглядаються судом або досліджуються ним іншим способом, а також пред'являються для ознайомлення особам, які беруть участь у справі, а в необхідних випад-

ках – також експертам, спеціалістам і свідкам. Особи, яким пред’явлено для ознайомлення речові та електронні докази, можуть звернути увагу суду на ті чи інші обставини, пов’язані з оглядом. Ці заяви заносяться до протоколу судового засідання.

Електронні письмові документи досліджуються в порядку, передбаченому для письмових доказів.

Деякі вчених вважає, що електронний документ не можна розглядати як письмовий доказ у чистому вигляді, оскільки у електронного документа відсутній один з найважливіших ознак доказів – письмова форма. Ряд дослідників пропонують відносити електронні документи до речових доказів. Подібність електронних документів з речовими доказами, на думку вчених, пояснюється тим, що електронні документи самі по собі недоступні людському сприйняттю, вони служать лише засобом встановлення обставин, що мають значення для справи [3, с. 182].

Деякі процесуалісти стверджують, що юридична (доказова) природа зазначених доказів не визначена, однак очевидно, що їх навряд чи можна віднести до письмових або речових доказів. Інші ж вважають, що електронні засоби доказування охоплюються всіма відомими видами доказів, при цьому потребують додаткової процесуальної регламентації [2, с. 25].

Ознайомившись з вищенаведеним можна дійти висновку, що думки вчених з цього питання різняться, але також бачимо, що є й спільні ознаки, а саме змішаний характер. Відмінність його від письмового доказу в тому, що в письмовому документі висловлена думка автора. Позиція автора в письмовому документі ґрунтується на суб’єктивній переробці отриманої інформації. Матеріали застосування науково-технічних засобів (це стосується не всіх електронних документів, а звуко- і відеозаписів) не містять суб’єктивну переробку інформації. З речовими доказами електронні засоби доказування об’єднує те, що електронні документи самі по собі не доступні людському сприйняттю, а служать лише засобом встановлення обставин, що мають значення для справи. Разом з тим інформація, що міститься в пам’яті електронно-обчислювальної машини, є тиражованою, тобто має властивість письмового доказу.

Щодо листування також у вчених сформувалося негативне ставлення, оскільки на практиці суди оцінюють листування по різному. Ось, що пропонує зробити Л. В. Білецька: «судам як правозастосовним органам доцільно було б сформувати однакову позицію щодо застосування відповідних норм процесуального законодавства та виробити певні універсальні критерії оцінювання електронного листування як доказу». І в цьому ми повністю підтримуємо дане нововведення [1, с. 60].

Відповідно до Закону України «Про електронні документи та електронний документообіг» від 22.05.2003 р. № 851-IV електронний документ – документ, інформація в якому зафіксована у вигляді електронних даних, включаючи обов’язкові реквізити документа. Створення електронного документа завершується накладанням електронного підпису. Електронний підпис є обов’язковим реквізитом електронного документа, який використовується для ідентифікації автора та або підписувача електронного документа іншими суб’єктами електронного документообігу [6].

На практиці ключову роль у створенні електронного документа відіграє успішна перевірка електронного цифрового підпису. Ця процедура дає змогу встановити, по-перше, походження документа та його авторство, по-друге, його цілісність, тобто той факт, що після підписання ніхто не вносив в документ ніяких змін.

І. В. Казачук вважає: «Змінити ситуацію на краще та забезпечити використання електронних доказів при здійсненні доказування у вітчизняних видах юридичного процесу без необхідності проведення додаткових процесуальних дій та формування інших джерел доказів, що є досить дорогим та довготривалим процесом, можна шляхом зміни підходу до цього інституту. При цьому доцільно звернути увагу на досвід Німеччини та Франції щодо правового регулювання у вказаній сфері. Так, німецький підхід до надання юридичної сили електронним документам нарівні із юридичною силою документів у паперовому вигляді полягає у побудові суворого порядку на базі регулювання використання криптографії з відкритим та закритим ключем, тобто доказова сила таких документів забезпечується наявністю електронного цифрового підпису. У Франції електронні документи отримали таке ж визнання юридичної сили, як і паперові з власноручним підписом, без зв’язку із конкретним технологічним засобом» [5, с. 93].

З усього вищесказаного можна зробити висновок, що процес впровадження інноваційних технологій не може носити виключно позитивний характер. Будь-яке реформування має свої наслідки і недоліки, породжує суперечності й нові питання, деякі з яких можливо сформулювати

відразу, а інші можна буде виявити тільки в ході правозастосовної практики. А тому нині залишається відкритим питання, як суд буде досліджувати й оцінювати електронні докази.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Білецька Л. Доказування у господарському процесі України. На шляху до формування судових стандартів. *Господарське право і процес*. 2013. № 2 (3). С. 60.
2. Ворожбит С. П. Электронные средства доказывания в гражданском и арбитражном процессе : автореф. дисс. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.15 «Гражданский процесс, арбитражный процесс». СПб., 2011. 25 с.
3. Горелов М. В. Электронные доказательства в гражданском судопроизводстве России: вопросы теории и практики: дисс. ... канд. юрид. наук : 12.00.15 «Гражданский процесс, арбитражный процесс». Екатеринбург: Спартак, 2005. 182 с.
4. Господарський процесуальний кодекс України: Закон України від 3 жовтня 2017 р. № 2147-VIII. URL. <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1798-12> (дата звернення 14.04.2020 р.)
5. Казачук І. В. Використання у доказуванні електронних джерел фактичних даних в адміністративно-деліктному процесі. Європейські перспективи. 2014. № 6. С. 93–97.
6. Про електронні документи та електронний документообіг: Закон України від 22.05.2003 № 851-IV. URL. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/851-15> (дата звернення 14.04.2020 р.)
7. Типовий закон про електронну торгівлю Комісії Організації Об'єднаних Націй з права міжнародної торгівлі від 25.05.2007. URL. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_321 (дата звернення 14.04.2020 р.)

Олександр Джужа

доктор юридичних наук, професор
завідувач кафедри кримінального права НАВС

Роксолана Колб

магістр права та банківської справи
консультант АТ КБ «Приватбанк»

ПРИНЦИПИ НОРМОТВОРЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ЗАПОБІГАННІ КОРУПЦІЙНИМ РИЗИКАМ ТА ЗЛОЧИНАМ У БАНКІВСЬКІЙ СФЕРІ УКРАЇНИ

Важливість та, однозначно, необхідність розгляду даного питання в якості окремого предмета дослідження полягає у тому, що законодавство є одним із основних засобів забезпечення нормальної життєдіяльності у будь-якому суспільстві та державі. Саме тому знання про цей процес та дотримання правил законотворчої техніки мають стати пріоритетними у діяльності як в цілому парламенту, так і окремо взятого народного депутата, а також інших суб'єктів законодавчої ініціативи, виключний перелік яких визначений в Конституції України (ст. 93). У повній мірі це стосується й діяльності, пов'язаної з запобіганням корупційним впливам та злочинам у банківській сфері України. Як з цього приводу влучно зауважив О. Ю. Шостко, корупційні практики порушують основні конституційні засади щодо дотримання прав і свобод громадян, дискредитують політичні й економічні реформи, спричиняють фінансові кризи, величезне розшарування в доходах, блокують надходження інвестицій, порушують принцип рівності перед законом тощо. Як наслідок, за даними Світового банку, від корупції страждає більшість населення країн, що розвиваються [5, с. 9].

Як показали результати даного наукового пошуку, серед найбільш типових прорахунків, що допускають суб'єкти законодавчої ініціативи та які суттєво впливають на стан діяльності банківських установ, з урахуванням корупційних ризиків, можна назвати наступні: а) грубе порушення принципів нормотворчості; б) низький рівень правової культури та правової свідомості цих суб'єктів, у результаті чого останні не в повній мірі розуміють зміст та призначення функцій нормотворчості; в) відсутність у зазначених суб'єктів знань і навиків нормотворчої техніки; г) недотримання співвідношення між загальними, міжгалузевими та галузевими принципами права; інші.

І це парадоксально, бо, як правильно зауважив у зв'язку з цим С. Головатий, наше законодавство все-таки є унікальним, позаяк жодне національне законодавство в світі, крім українського, не